

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH ZAKONA

1. Zakon o javnom informisanju

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju, obrađena je, jednim delom i kroz odeljak o slobodi izražavanja.

1.2. Kompanije „Novosti“, „Ringier“ i „Press publishing grup“, izdavači najtiražnijih srpskih dnevnih i periodičnih novina, u saopštenju objavljenom 11. maja koje su potpisali glavni urednici dnevnih listova *Večernje novosti*, *Blic* i *Press*, Manojlo Vukotić, Veselin Simonović i Dragan J. Vučićević, upozorili su Vladu Srbije i srpsku javnost da Stanko Subotić Cane i nemačka WAZ medijska grupa pokušavaju da preuzimu kompletno tržište štampe u zemlji. Urednici optužuju WAZ da stoji iza odbijanja banaka kao poverilaca kompanije „Futura plus“ u stečaju, da podrže plan restrukturiranja ove kompanije koja je najveći distributer novina u Srbiji. Urednici tvrde da je WAZ jedan deo potraživanja tajno otkupljivao od banaka, kao i da ima interes da „Futura plus“ bankrotira, jer bi u tom slučaju, kao vlasnik konkurentskog „Štampa sistema“ preuzeo najveći deo srpskog tržišta štampe i postao monopolista u distribuciji. Udruženje novinara Srbije (UNS) podržalo je najveće izdavače štampanih medija uz tvrdnju da je opasnost od stvaranja monopola u distribuciji štampe realna. Stanko Subotić Cane, protiv koga je u Srbiji podignuta optužnica zbog zloupotrebe službenog položaja i za kojim su srpske vlasti raspisale poternicu, odgovarajući na optužbe tvrdi da sa WAZ-om nije u poslovnim odnosima od decembra 2008. godine, osim što su njegove garancije koje je izdao još 2006. godine, sada aktivirane od strane nemačke medijske grupe. Subotić tvrdi da je garantovao da će srpski biznismeni Milan Beko i Miroslav Mišković, koji su novcem WAZ-a kupovali akcije „Novosti“, kupljene akcije preneti na WAZ, te da se, pošto do toga nije došlo već četiri godine, WAZ sada namiruje od njegovih garancija i on trpi višemilionsku štetu. Peter Lange, član uprave WAZ medijske grupe tvrdi da ovoj kompaniji nije u interesu da „Futura Plus“ ode u stečaj. On takođe demantuje da je WAZ od banaka tajno otkupio potraživanja. Lange tvrdi da je WAZ preuzeo potraživanje od „Rajfajzen banke“ prema „Futuri Plus“ u visini od 2,5 miliona evra, budući da je osnov duga bio kredit obezbeđen bankarskom garancijom WAZ-a. Pošto je bankarska garancija dospela, „Rajfajzen banka“ se iz nje naplatila, a WAZ je postao direktni poverilac „Future Plus“ i o tome obavestio stečajni sud i stečajnog upravnika.

Zakonom o javnom informisanju predviđeno je da niko ne može imati monopol na distribuciju javnih glasila, kao i da niko ne sme, ni na posredan način, da ograničava slobodu

javnog informisanja, naročito zloupotrebom kontrole nad sredstvima za distribuciju javnih glasila. Ovde je međutim važno podsetiti da su kompanije „Novosti“, „Ringier“ i „Press pablišing grup“ članice Asocijacije medija koja je još 15. septembra prošle godine objavila bojkot Future plus, ukazujući na velika dugovanja ovog distributera, te pozvala Vladu da zakonom uredi tržište distribucije štampe. Ministarstvo kulture tom prilikom osudilo je ponašanje Future Plus kao neprofesionalno, i praktično podržalo bojkot. Veselin Simonović, jedan od potpisnika najnovijeg saopštenja kompanija „Novosti“, „Ringier“ i „Press pablišing grup“, tom prilikom, u svojstvu predsednika Upravnog odbora Asocijacije medija, tvrdio je da odluka da se ne isporučuju novine Futuri plus “nije bojkot već poslovna odluka da se ne isporučuje roba onome ko ne plaća,” te da je Asocijacija medija na takvu odluku prisiljena da bi smanjila štetu. Nešto nakon ovoga, Futura plus, koja vlasnički vezivana za Stanka Subotića, otišla je u stečaj, a bojkot je prekinut. Novoj eskalaciji prethodila je razmena optužbi između nemačke WAZ medijske grupe i uprave „Novosti“, tokom koje se otkrilo da je WAZ finansirao preuzimanje kontrolnog paketa akcija „Novosti“ od strane kompanija pod kontrolom biznismena Milana Beka, te da je navodno postojao dogovor da Beka, nakon izvesnog vremena kontrolni paket akcija prenese na WAZ. Do ovoga nije došlo, a uprava „Novosti“ pokrenula je i kampanju koja je igrala na nacionalnu kartu zagovaranjem potrebe da njihove novine „ostanu srpske“ (i pored toga što su kompanije za koje mediji tvrde da su pod kontrolom biznismena Milana Beka i koje drže kontrolni paket akcija „Novosti“ takođe registrovane u inostranstvu). Samo nekoliko dana nakon objavljivanja zajedničkog saopštenja kompanija „Novosti“, „Ringier“ i „Press pablišing grup“, plan restrukturiranja Future plus ipak je usvojen. Razvoj događaja oko „Novosti“, međutim, ukazuje da prošlogodišnje izmene Zakona o javnom informisanju i uvođenje medijskog registra nije obezbedilo istinsku transparentnost medijskog vlasništva. Ministarstvo kulture je svojevremeno iniciralo usvajanje Zakona o medijskoj koncentraciji i javnosti medijskog vlasništva, čiji je nacrt, na kome se dugo radilo, radna grupa predala ministarstvu još krajem 2008. godine. Tokom javne rasprave, najžešći protivnici zakona o medijskoj koncentraciji bile su upravo članice Asocijacije medija. Tim nacrtom bilo je predviđeno osnivanje sveobuhvatnijeg medijskog registra kojim bi se obezbedilo ostvarivanje prava javnosti na informacije o medijima, njihovim osnivačima, sastavu vlasništva i identitetu lica koja, na osnovu učešća u vlasništvu ili na drugi način, mogu vršiti uticaj na uređivačku politiku. Nacrt je takođe utvrđivao pragove nedozvoljene medijske koncentracije i u odnosu na štampana javna glasila (pragovi u odnosu na elektronska, kao i u odnosu na unakrsno vlasništvo elektronskih i štampanih, utvrđeni su Zakonom o radiodifuziji). Da se od usvajanja ovog zakona nije odustalo, danas verovatno ne bi imali situaciju u kojoj javnost samo naslućuje (ali ne zna pouzdano) ko su vlasnici „Novosti“, odnosno u čijem interesu akcionari „Novosti“ drže akcije u toj kompaniji. Takođe, da se od usvajanja ovog zakona nije odustalo, bilo bi jednostavnije utvrditi da li bi eventualnim preuzimanjem akcija „Novosti“ od strane WAZ medijske grupe bili pređeni

pragovi koji medijsku koncentraciju čine nedozvoljenom. Naime, WAZ u Srbiji već ima udele u Politici i novosadskom Dnevniku.

1.3. Centar za prava manjina iz Beograda je „najoštrije osudio govor mržnje“ u emisiji „Nedeljno popodne sa Leom Kiš“, a Televizija Pink je odgovorila javnim izvinjenjem zbog vređanja pripadnika romske zajednice. Centar za prava manjina je saopštio da je „u emisiji koja je emitovana 16. maja, pevačica Zorana Pavić ispričala dva vica kojima se direktno i nedvosmisleno vređa romska zajednica“. "Ponašanje uredništva i voditeljke RTV Pink je nedopustivo. Iako je vic bio stavljen u kontekst rivalstva između *Crvene zvezde* i *Partizana*, ne izvirgava ruglu protivnički klub, već omalovažava i vređa dostojanstvo čitavog jednog naroda." U saopštenju se dodaje da emisija nije išla uživo, pa je sporni sadržaj mogao da bude izbačen u montaži, ali se to nije dogodilo. RTV Pink se javno izvinila u saopštenju dostavljenom agenciji Beta. "Uređivačkom kolegijumu je iskreno žao zbog incidenta, i slažemo se da je primerena reakcija voditeljke izostala, pa će se ona javno izviniti već u sledećoj emisiji", saopštio je Pink.

Zakonom o javnom informisanju zabranjeno je objavljivanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, etničkoj grupi, polu ili zbog njihove seksualne opredeljenosti, bez obzira na to da li je objavljivanjem učinjeno krivično delo. Lice na koje se kao pripadnika grupe lično odnosi takva informacija, ima pravo da podnese tužbu sudu protiv autora informacije i protiv odgovornog urednika javnog glasila u kome je informacija objavljena, kojom može da zahteva zabranu njenog ponovnog objavljivanja i objavljivanja presude na trošak tuženih. Istu tužbu može podneti i svako pravno lice čiji je cilj zaštita sloboda i prava čoveka i građanina, kao i organizacija čiji je cilj zaštita interesa grupa koje su ugrožene govorom mržnje u konkretnom slučaju. Diskriminacija pojedinaca ili društvenih grupa na osnovu pola, rasne, etničke, verske, socijalne ili nacionalne pripadnosti, zabranjena je i Kodeksom ponašanja emitera. Za povredu Kodeksa, Zakonom o radiodifuziji predviđena je mogućnost izricanja opomene i upozorenja, ali i privremenog ili trajnog oduzimanja dozvole za emitovanje programa.

1.4. Upravni odbor Saveta za štampu jednoglasno je imenovao članove Komisije za žalbe. Odlukom UO, na predlog NVO-a, predstavnici javnosti biće Miljenko Dereta, Zoran Ivošević i Božo Prelević. U ime osnivača Saveta to su: Tamara Skroza i Slaviša Lekić (NUNS), Ljiljana Smajlović i Petar Jeremić (UNS), Aleksandar Đivuljskij, Filip Švarn i Milorad Ivanović (Asocijacija medija) i Stojan Marković (Lokal pres). Kao samoregulatorno telo, Savet je nadležan za praćenje poštovanja Kodeksa novinara Srbije u štampanim medijima i rešavanje

predstavki pojedinaca i institucija povodom konkretnih sadržaja. Savet je nadležan za medijaciju između oštećenih pojedinaca, institucija i redakcija, te izricanja javnih opomena kad se konstatuje kršenje etičkih standarda utvrđenih Kodeksom.

Savet za štampu je samoregulatorno telo čije postojanje nije izričito predviđeno odredbama Zakona o javnom informisanju. Interes sa kojim je Savet osnovan, a posebno sa kojim je osnovana njegova Komisija za žalbe, ogleda se u potrebi promocije izveštavanja koje bi bilo usklađeno sa najvišim etičkim standardima struke, ali i u potrebi da se kroz postupke medijacije i reagovanje javnim opomenama u slučajevima kršenja Kodeksa novinara Srbije utiče i na kvalitet izveštavanja i na manju izloženost štampanih medija sudskim postupcima. Teško je, međutim, očekivati da će Komisija za žalbe ostvariti svoju funkciju, ako izostane nedvosmislena podrška vlasti radu i Komisije i Saveta uopšte. Ostaje da se vidi da li će Savet takvu podršku i dobiti.

1.5. „U više navrata, pa i u godišnjim izveštajima Narodnoj skupštini, ukazivao sam da pojedini mediji krše prava onih o kojima pišu, pa i pretpostavku njihove nevinosti, i da na takvo kršenje prava izostaje efikasna reakcija nadležnih državnih organa, ali i novinarskih udruženja,“ izjavio je za *Danas* Saša Janković, zaštitnik građana. „Razlozi za takve napise su često težnja ka senzacionalizmu i (lažnoj) ekskluzivnosti, potkrepljena saznanjem da se teška ili „pikantna“ reč bolje prodaje.“ On dodaje da se u takvim slučajevima „sasvim sigurno ne radi o loše procenjenom interesu javnosti da zna, već o drugim, mnogo konkretnijim motivima i interesima“. Janković smatra da bi javno glasilo moglo i trebalo formalno da bude pozivano na odgovornost ukoliko objavi ime i prezime koje je, u vezi sa time o čemu piše, dobilo od Ministarstva unutrašnjih poslova ili drugog državnog organa.

Članom 37. Zakona o javnom informisanju propisano je da se u javnom glasilu niko ne sme označiti učiniocem kakvog kažnjivog dela, odnosno oglasiti krivim ili odgovornim pre pravnosnažne odluke suda ili drugog nadležnog organa. Istovremeno, članom 82. istog Zakona, propisano je da novinar, odgovorni urednik i pravno lice koje je osnivač javnog glasila ne odgovaraju za štetu ako je neistinita ili nepotpuna informacija verno preneti iz javne skupštinske rasprave ili javne rasprave u skupštinskom telu ili iz sudskog postupka ili iz dokumenta nadležnog državnog organa. U praksi se dešava da mediji informacije u kojima se povređuje prezumpcija nevinosti u odnosu na neka lica, verno prenose iz dokumenata ili saopštenja državnih organa, pre svega policije. Iako je nesporno da prezumpcija nevinosti predstavlja temeljno pravo koje je neophodno štiti bez izuzetaka, autorima ovog izveštaja neprihvatljiva je teza da bi novinari trebalo da odgovaraju za povrede prezumpcije nevinosti koje čine državni organi, te da bi sredstvo borbe protiv ovog nespornog kršenja ljudskih prava

trebalo da bude kažnjavanje novinara koji verno prenose informacije, a ne državnih organa od kojih takve informacije potiču. U sudskoj praksi već postoje tendencije da se odredba člana 82. Zakona o javnom informisanju usko tumači, te se ponekad za isključenje odgovornosti novinara insistira na tome da je dokument nadležnog državnog organa iz koga je novinar preneo informaciju „zvaničan“, šta god to značilo (srpsko pravo ne poznaje razliku između zvaničnih i nezvaničnih dokumenata državnih organa), te bi svako dalje sužavanje polja primene odredbe o isključenju odgovornosti iz Zakona o javnom informisanju, dodatno komplikovalo položaj i prava medija, ali i slobodu izražavanja uopšte.

2. Zakon o radiodifuziji

2.1. Implementacija Zakona o radiodifuziji, u ovom izveštaju biće obrađena, kroz odeljak koji se bavi monitoringom rada nadležnog regulatornog tela, Republičke radiodifuzne agencije.

3. Zakon o lokalnoj samoupravi

3.1. Dnevni list *Danas* preneo je kako je opština Pirot opredelila iz opštinskog budžeta za pomoć lokalnim medijima 13,4 miliona dinara. Novac će se dodeljivati po dva osnova - 70 odsto ili 9,4 miliona dinara za redovnu aktivnost medija i obavljanje informativne delatnosti, a preostalih četiri miliona dinara na osnovu projekata. Predsednik opštine Pirot Vladan Vasić, izjavio je da je interes opštine da mediji opstanu, da koliko je moguće poboljšaju kvalitet informativnog programa i da izveštavaju o svim događajima u opštini. Član Opštinskog veća, Boban Nikolić, rekao je da su izdvojena sredstva značajna, da Opštinsko veće i komisija za raspodelu sredstava nisu imali lak zadatak, ali i da će se pažljivo pratiti kako se ova budžetska sredstva troše. Za redovnu delatnost, Regionalna TV Pirot je dobila 2,6 miliona dinara, TV „PI kanal“ 2,1 milion, Radio Pirot dva miliona, nedeljnik „Sloboda“ 1,7 miliona i Radio „Sport plus“ milion dinara. Konkurs za podelu ostatka para na osnovu projekata medija je u toku.

Zakonom o lokalnoj samoupravi propisano je da su opštine i gradovi nadležni da se staraju o javnom informisanju od lokalnog značaja i obezbeđuje uslove za javno informisanje na srpskom jeziku i jeziku nacionalnih manjina koji se koriste na teritoriji opštine. Zakon, međutim, ne propisuje način na koji se ova sredstva opredeljuju, tako da se po tom pitanju praksa razlikuje od lokalne samouprave do lokalne samouprave. Lokalne samouprave, po sopstvenom nahođenju, opredeljuju se u ovakvim slučajevima ili za konkurse, ili za vođenje

postupaka javnih nabavki usluga, ili za neposredne pogodbe sa pojedinim medijima, a ponekad i za kombinaciju navedenih modela. Česti su i prigovori da se dodeljivanje sredstava vrši na način koji nije ni transparentan, niti nediskriminatoran, odnosno, koji predstavlja državnu pomoć kojom se narušava konkurencija na tržištu, što je zabranjeno Zakonom o kontroli državne pomoći. Upravo kako bi se ovakvi prigovori u budućnosti predupredili, iz Lokal presa, asocijacije lokalnih štampanih medija, ANEM-a i NUNS-a, najavljeno je da će se zajedno sa ministarstvom kulture i ministarstvom za državnu upravu i lokalnu samoupravu, raditi na donošenju preporuke u cilju jedinstvenog regulisanja načina na koji bi opštine i gradovi dodeljivali sredstva u vršenju svoje zakonske nadležnosti obezbeđivanja uslova za javno informisanje.